

Universita Karlova, Filosofická fakulta
Katedra sociologie-sociální práce
Posudek oponenta disertační práce

Název práce: Šetření psychosociální potřeb dvaceti psychotických pacientů a možnosti zefektivnění akutní péče

Autorka disertační práce: Mgr. Andrea Scheansová

Vedoucí disertační práce: Doc. PhDr. Oldřich Matoušek

Aktuálnost zvoleného tématu: Pro vývoj systému psychiatrické péče ve většině evropských zemí je charakteristický postupný, nicméně zřetelný odklon od tradičního systému nemocniční péče, která nabízí hospitalizaci ve velkých ústavech, ke komunitnímu systému péče o lidi s duševním onemocněním. Komunitní přístup znamená péči poskytovanou především v běžném prostředí, s využitím stávajícího sociálního systému člověka. Zahrnuje partnerský přístup, vychází z potřeb cílové skupiny. Duševní onemocnění může trvat celý život a jeho průběh nebývá lineární. Zdravotně-sociální potřeby lidí s duševním onemocněním (požadavek jedince, který mu umožňuje dosáhnout, udržet či obnovit přijatelnou úroveň sociální nezávislosti či kvality života, Slade et al., 1999) se v různých etapách života jedince mění. Intervence profesionálů proto musí být flexibilní, přizpůsobené proměnnému průběhu onemocnění, situaci a životní etapě jedince. V České republice v systému péče o lidi se závažným duševním onemocněním dominují stále velké psychiatrické léčebny. Domnívám se, že aktuálnost tématu předkládané práce spočívá: 1. V potřebě mapovat psychosociální potřeby mladých lidí s duševním onemocněním v kontextu jejich věku a tedy vývojové etapy v našich podmínkách 2. Mapování situace v nemocničním prostředí, které nebývá k podobným studiím příliš nakloněno, je důležité proto, že poskytuje obraz aktuálního „stavu věcí“ (jako východiska pro změnu) 3. V českém prostředí je často obtížné využívat výsledky zahraničních výzkumů, které se opírají o postupy založené na praxi u nás téměř nedostupné.

Struktura práce, vnitřní provázanost: Práce je členěna do tří velkých celků. V teoretické části (kap. I) autorka uvádí popis Eriksonovského chápání životních cyklů a vesměs deskriptivní popis psychotického onemocnění, krátce se věnuje poruchám tzv. sociální interakce, zdravotně-sociálním intervencím a definici zdravotně – sociálních potřeb. Empirická část je rozdělena na 2 části. V kapitole II autorka formuluje výzkumné otázky (hypotézy), popisuje design šetření psychosociálních potřeb u mladých lidí s psychózou a jeho výsledky, zabývá se ověřením hypotéz, v závěru uvádí krátkou diskusi. Kapitola III. je věnována šetření kvality psychosociální péče na akutním oddělení psychiatrické léčebny, popis vybraných rezidenčních programů v zahraničí je východiskem pro návrh alternativy akutního nemocničního oddělení - projektu rezidenčního zařízení. Práce je přehledná, v celku logicky členěná. Zvažovat lze umístění podkapitol 3.1. Teoretické vymezení efektivní psychiatrické péče o psychotické pacienty a 3.4. Residenční zařízení v kapitole III, tedy mimo Teoretickou část.

Teoretická část: V této části autorka dobře obstála v popisu psychotického onemocnění: deskriptivní hledisko je asi nejvhodnější pro účely výzkumu, protože není svázáno s etiologickými koncepty - je založeno na definici symptomů (není ovšem příliš vhodné pro plánování léčby, protože postrádá pohled na to, jak chápat onemocnění ve vztahu k rozvoji osobnosti, běhu života a interpersonálním vztahům). V části Residenční zařízení (která je zařazena do kap. III) jsou popsány různé typy residenčních typů zařízení. Snad by tento oddíl zasluhoval větší propracování pohledu na systém a principy komunitní péče, které fungují „napříč“ jednotlivými službami.

Empirická část: Autorka k šetření potřeb pacientů se závažným duševním onemocněním použila metodu rozhovoru, pozorování a dotazníky, které sama sestavila. Jako zdroje šetření jí sloužily výpovědi pacienta, jeho významné blízké osoby, ošetřujícího lékaře a psychosociálního pracovníka. Šetření prováděla ve dvou etapách, během hospitalizace v PL a další po 3 měsících od propuštění (výpovědi pacienta a významného blízkého). V šetření byla autorka jednou z posuzovatelů (psychosociální pracovník). Rizika (či eventuelní výhody?) této situace nejsou v práci zmíněny. Některé popisy realizace šetření (např. oddíl spolupráce s lékaři, spolupráce s významnými druhými), poskytují tristní pohled (byť to patrně nabylo cílem) na aktuální situaci (neochota personálu, postoje vůči nemocným, nenaplněné potřeby pečovatелů, jejich zatížení). Lékaři neměli dostatek informací o sociální situaci pacientů (jaký by byl pohled sociálních pracovníků oddělení?), zároveň však byli těmi "experty", od nichž se očekávalo hodnocení psychosociálních potřeb (což odpovídá reálné situaci).

Výsledky šetření jsou popsány pomocí kasuistik a výčtu potřeb jednotlivých pacientů, tyto údaje jsou uváděny přehledně s citem pro důležité momenty. V kasuistikách byly často zmiňovány služby jednoho zařízení (DS Ondřejov). Není jasné, zda je to spádovostí, výběrem respondentů či prostě faktem že v Praze existují pouze 3 tato zařízení (v jiných regionech tato zařízení chybí úplně). V kasuistikách vyvstává řada otázek týkajících nezbytné podpory (ať již od profesionálů či členů sociální sítě či využití dalších zdrojů), bez kterých nemusí k naplnění potřeb dojít.

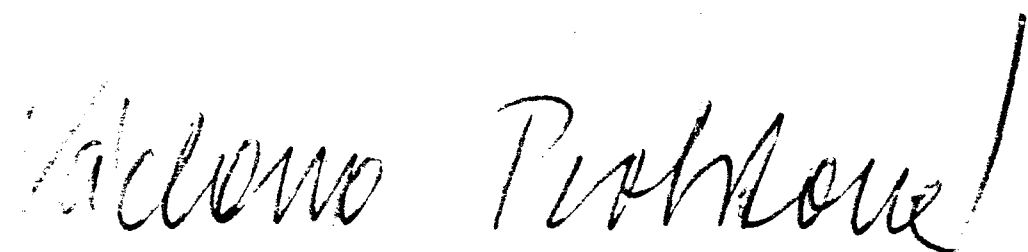
Šetření vývojových psychosociálních potřeb lidí s psychózou autorka pojala jako kombinaci kvalitativního (kasuistiky, popis potřeb) a kvantitativního (zpracované odpovědi z dotazníků, doplněné o rozhovory) výzkumu. Domnívám se, že síla šetření je spíše v kvalitativním šetření a v závěrech, které jsou na něm postaveny. Jako spíše diskutabilní vidím interpretaci výsledků šetření chodu akutního oddělení. Příkladem je tvrzení, že psychosociální péče na akutním oddělení zahrnuje trénink samostatnosti a zodpovědnosti (pacienti mají vycházky..). Nabízí se řada námitek, a to nejen ta, že trénink dovedností naráží na problémy jejich přenositelnosti. Hierarchické, paternalistické uspořádání oddělení, jeho malá návaznost na okolní svět, dle mého soudu znemožňuje interpretovat jednotlivé kroky mimo tento kontext. Otázkou zůstává i extrapolace výsledků z jednoho šetření.

Návrh residenčního zařízení (které u nás v této podobě neexistuje) lze považovat za inspirativní, dobře zpracovaný.

Práce s literaturou: Autorka celkem ve své práci, která má 150 stran textu, cituje 51 zdrojů, z toho 11 zahraničních. Pro účely disertační práce je tento objem citací spíše chudý. Jazykový projev autorky je srozumitelný, text má stylisticky dobrou úroveň, grafická úprava odpovídá požadavkům disertační práce.

Závěr: V práci si autorka klade za cíl dokázat, že komunitní přístup je v souladu s potřebami zvolené skupiny skupiny (mladí lidé s diagnózou psychotického okruhu). Tento cíl se jí podařilo naplnit.

Práci doporučuji přes výše zmíněné výhrady (které mohou sloužit jako podnět k diskusi) k obhajobě.

PhDr. Václava Probstová, CSc.